

LAPIN LIITTO

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Ohcejohka málle

Loahpparaporta

SISDOALLU

LÁIDEHUS	3
RÁDJAGÁVPI	5
DOALVUNDOAIMMAT	8
RÁDJABARGU	11
OHCEJOHKA MÁLLE	13
DOAIBMABIDJOEVTTOHUSAT	16
<i>Rádjagávppi ovddideapmi buktá barggu ja birgenlági</i>	16
<i>Doalvundoaibmama ovddideapmi dahká vejolažžan ođđa fitnodatdoaimmaid šaddama</i>	16
<i>Rádjabargama ovdáneapmi buktá dorvvu rádjajohttiide</i>	17
<i>Ohcejohkamálle ovddideami barggut čatnet buot oktii</i>	17
GÁLDUT	18
ČUVVOSAT	19
STATISTIHKAT	19
<i>T1: Norgga kruvnnu kurssa ovdáneapmis 2011-2015</i>	19
<i>T2: Doaibmabáikkid gielddaid miel 2007-2013</i>	19
<i>T3: Bođugávppi statistihkat Ohcejohka 2007-2014</i>	19
<i>T4: Gáregasnjárgga ja Njuorggáma fitnodagaid vuovdimiid ovdáneapmi 2010-2014</i>	20
<i>T5: Norgga fierbmegávppi ovdáneapmi 2012-2017</i>	20
<i>T6: Eatnangeaidnodoalvuma árvu Ohcejohka (árvvu miel)</i>	21
<i>T7: Pendelastit Ohcejohka 1987 – 2013</i>	21
<i>T8: Kruvnnu kurssa váikkuhus rádjajohttiid dinendássái</i>	21
<i>T9: Ohcejoga gieldda olmmošlogu nuppástus</i>	22
<i>T10: Giliid olmmošlogu nuppástus 2009 - 2013</i>	22
<i>T11: Olmmošlohku ja gielddaid gaskasaš nettofárren</i>	22
RÁDJAJOHTTI	23
RÁDJABARGI SOSIÁLADORVU (ÁEL 16.6.2015)	25
RÁDJAEASTTAVÁTTISVUOĐAT RÁDJABARGIIN	29

LÁIDEHUS

Ohcejohka lea gasku Barentsa guovllu, ja dat addá hui buori ealáhuslaš potentiála mángga doaibmasuorgái. Finnmárkku guovllu bargofápmovátni addá ohcejohkalaš ámmátolbmuide erenomáš vejolašvuoda fidnet alceset barggu Norgga bealde ja maiddá Norgga alladat eallindásis čuovvu divrasut hattit fidnejit áigái ealáhuslaš potentiála Ohcejoga giliide fállat gilvalannávccalaš gávppašanguovddáža Norggas orruide. Doalvundoaimmaid gilvalannákca boahtá buvttadeapmái guoski doaimmaid bokte, mas válmmašteaddji dahje čohkkejeaddji industriija goasttádusaid bokte oažžašuvvi gilvalanovdamunni dahká vejolažžan álggahit gánnáhahtti doalvundoaibmama Norgii.

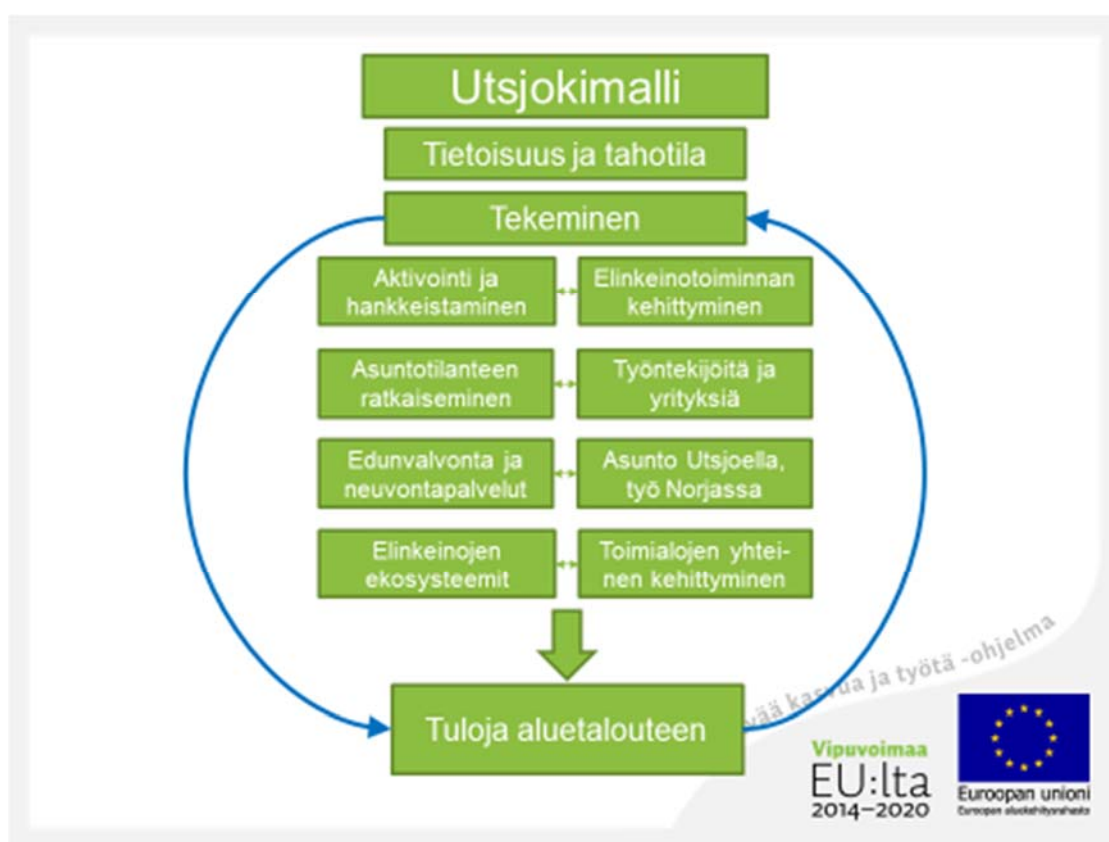
Ohcejohka málle -ovdačielggadanprojavevttá jurddan lei čielggadit, man láhkai Ohcejoga sáhtttá nannet nana rádjagávppi ja rádjaguovllu lagasbálvalusguovddážin, verráhin Barentsa guvlui. Guhkit áiggi boahttevuodagovvan lea, ahte Ohcejoga gieldda lea jagi 2020 nana ja geasuheaddji lagasbálvalus- ja ássanguovddáš. Rádjagávpi ja doalvun, rastá rájá olli doaimmat sihke Norga ja Barents čehppodat leat ovdáneami čoavddadahkkit. Ohcejoga gilit leat geasuheaddjit, guoibmáš ja dorvvolaš orrunbáikkid Norggas bargiide ja sin bearrašiidda, sihke geasuheaddji fitnodatbiras gávppi, bálvalusaid ja smávvaindustriija suorggi fitnodagaide.

Ohcejohka málle lea doaibmanvuohki, mas fitnodateaiggádat ja gieldda ássit váldet ieža ovddasvástádusa ovddideamistaset, meroštallet mihttomeriid ja doaibmabijuid, mas gieldda rolla lea leat doarju oasis, ii geassimin. Rádjagávpejasat barget divttis oktasašbarggu fidnet Ohcejogas ”gávppašanguovddáža” mii gilvala kvalitehtain ja oppalaš fáluin hálbbit hatti sajes. Gilvalanovdamunnin ii leat šat dušše haddi, muhto geasuheaddji áššit leat viidábut. Ođđa jierpmálaš doaibmanmállet bođugávppis fidnejit áigái nana jearu, ja viššalit oktasašmárkanastimiin háhpohallojit viidát ođđa áššehasat. Doalvundoaibmama birra šaddet temálaš klusterat, mat fállat norgalaš áššehasaide oppalašpáhkaid ovtat bálvalusaid sadjái. Fierbmi suorggi doaibmiid gaskka lasiha diehtima nuppiid čehppodagas ja vuogálaččat ordnejuvvon doaibmanmálle lasiha luohttámuša áššehasaide gaskkas. Doaibman ráhkaduvvo vuogádatvuodu ala, mii dáhkida dan skála ja dahká boahttevuodas vejolažžan ođđa doaibmiid boahtima álkket mielde. Rastá rájá bargama buohta stuorámuš eastagat lea fidnejuvvon jávkat ja rádjajohttiid buohta bargan Norgii lahkona ruovtturiikka bálkábarggu byrokratiija.

Ohcejohka málles Ohcejoga gildii šaddet golbma ovttá dásu giliguovllu iežaset nanusvuodaiguin. Gilit ovdánit ealáhusdoaimmaid bokte, mii vejolaččat buktá nuoraide bargosajiid, sihke jo gielddas

eret fárren olbmuide vejolašvuoda máhccat iežaset šaddanguvlui. Dát buktá gielddaekonomiijai mearkkašahtti mearis vearroboaduid, mii fas geahpeda sorjavašvuoda stáhtaossosiin gieldda doaimmaid doalaheamis ja ovddideamis.

Ohcejoga giliid lagašbálvalusguovddážiid ovddideami árrun lea dušše iežas dáhtudilli, man berre fidnet mieđisin ovddideami guvlui. Máilbmi muhttašuvvá, dalle maiddá mii fertet muhttašuvvat. Giliviidodagain sáhtta fidnet ovtta áigái hávskás orrunbáikkiid, main leat fidnemis vuodđobálvalusat ja bargu mii dáhkida birgenlági. Ná doallat gieldda eallinfámolažžan, ja vejolašvuoda bajásdoallat midjiide deatalaš áššiid.

Ohcejohka málle lea bargama bokte šaddi dinen, mii buorida gieldda ássiid eallindili. Aktiverema ja áigumušaid plánemiid bokte dálá ealáhusaid gánnaheapmi buorrána, ja fitnodatdoaimmama volymat sturrot. Lassáneaddji bargofápmodarbu lasiha ođđa viesuid dárbbu ja fitnodagat dárbbasit fitnodatlanjaid. Ovddugohcimiin sihkkarastojit guđege lágan joavkkuid ovddut, ja suddjejuvvojit gieldda iežas áitagiid vuostá. Ealáhusaid ekosysteimid bokte doaimmasuorggit lahkanit nuppiideaset, ja lunddolaš ruossaneamit gávdnojit mat jorgaluvvojit nanusvuohtan. Dát lea Ohcejohka málle.

RÁDJAGÁVPI

Statistihkkaguovddáža doaibmabáikeregistar Ohcejoga gieldda buohta čájeha, ahte gielddas ledje 2014 123 doaibmabáikki, maid oppalašvuovdimat ledje badjelaš 42 miljovna euro. Bargoveahka dán doaibmabáikkiin lei 178 olbmo, ja doaibmabáikkiid lohku lea sturron jahkedásis mánga proseantta. Bođugávppi ossodat dán vuovdimiin lea jagi 2014 buohta leamaš badjel 30 miljovna euro, addimiin barggu 72 olbmui. Dát dárkkuha, ahte bođugávppi bokte šaddá oppa gieldda ealáhuseallima vuovdimiin sullii 73% sihke doaibmabáikkiid bargoveaga buohta addá barggu 40% bargiin. Dát logut čájehit bođugávppi mearkkašumi gieldda ealáhuseallimii, sihke guovloekonomiai báhcci ruđaide dietnasiid vearuhusa bokte. Gieldda eará ealáhusdoaibman lea eanaš smávvalágan ja mii addá barggu olbmui alces, muhto earenoamáš deatalaš sajádagas. Earáid earet bođugávppi doaibmabáikkiid lohku lea Ohcejogas 106, nugo maiddá bargoveaga mearri.

Rádjagávppi doalaheaddji fitnodagaid, maid rehketoallopahusdieđut leat almmolačča, doaibman lea jagiid 2011 - 2014 gaskasaš rehketoallobajiid áigge lassánan mearkkašahtti mearis. Gáregasnjárgga ja Njuorggáma gaskka ii leat gaskaárvvu dáfus olus erohus, muhto goappáge gili buohta fitnodagaid vuovdimat leat dán geahčadanbajis lassánan 40%. Čuvvojuvvon logi fitnodaga buohta dušše ovttá fitnodaga vuovdimat ledje geahppánan, earáin oppa dán baji áigge lassánan. Fitnodagaid bohtosiiddahkannávccaid buohta stuorrun ii leat čuvvon vuovdimiid ovdáneami, muhto goappáge gili fitnodagaid oktiirehkenaston bohtosadahkannákca lea leamaš gaskamearálaččat 500.000 euro rehketoallobajis dan lassánettiin rehketoallobajis 2011 rehketoallobadjái 2014 24%. Rehketoallobadjái 2014 lea čuovvunáiggi buohta vuosttas rehketoallobadjái, man áigge sihke vuovdimat ja bođus njidje eará rehketoallobajiid ektui. Dán čilgejeaddji dahkkin lea eanaš oassái kruvnnu kurssa fuotnáneapmi. Berre goittotge fuomášit, ahte dáid čuvvojuvvon fitnodagaid njiedjama dagahii dat, ahte okta fitnodat buokčalii sakka go fas earát lihkestuvve iežaset vuovdimiiguin ja bohtosa dahkamis buorebut.

Bođugávppi jáhkket leat hui ollu Norgga kruvnnu kurssa ovdáneamiin giehtalagaid. Ná dieđusge lea, iige kruvnnu fuotnáneami mearkkašumi sáhte badjelgeahččat, muhto doaimmaid joatkašuvvama ráhkadeapmi dušše olggobeale kurssa vehkii lea doaibman, mas lea hui stuorra riska. Norggas gávdnojit máksinnávccalaš áššehasat, geat addet árvvu hattiid lassin viiddis gálvo- ja bálvalusválljenmunnái. Ohcejoga bođugávppi stuorrun ráhpat viđa jagis logi miljovna euroin sullii seamma fitnodatmáttuin ja bargimeriin lea mearkkašahtti. Ná sakka stuorrumii eai fásta doaibmasurggiin dábálaččat beasa, nuba fitnodatdoallit leat dahkan rivttes áššiid, ahte dákkár njuiken lea šaddan vejolažžan.

Norgalaččaid gávppašeapmi lea dutkojuvvon Eanodagas telefonjearahallamiiguin, ja dain gávnnahuvvui ahte sullii 62 proseantta lagašguovllu norgalaččain fitnet Suoma bealde gávppiin. Jearahallojuvvon olbmui juohke vahkus fidnit ledje sullii 7%, ja juohke mánotbajis 18%. Norgalaš gávppašanturisttat ledje eanaš boahtodási beales norgalaš gaskaluohkkái gullevačča, geat bohte hálbbit biergo-, alkohola- ja duhpátbuktagiid geažil, muhto maiddá eará geasuhandahkkiin lea mearkkašupmi. Bálvalusaid välljenmuni ja buorre bálvalus badjáneidje deatalaš sivvan boahtit gávppiide Supmii, vaikke atnege, ahte láibe- ja báhkárbuktagat leat vánis, nu maiddá biktasiid ja viessodárbašiid buohta. Ruovttu elektronikkkii livččii maiddá iežas oastijoavku, muhto jearahallamis albmanuvai maid dat, ahte eatnašiidda ruovttu elektronikkas ii lean miige mearkkašumiid.

Norgalaččat geavahit davviriikkaid ássiin eanemus rastá rájá olli fierbmegávppi. Masá bealli norgalaččain diŋgojit fierbmegávppis olgoriikkain, ja uhcimustá oktii vahkus gávppašeaddjit leat sullii 1.335.000 olbmo. Ollesfierbmevuodima árvu Norggas lea sullii 9 miljárda euro, mas badjel bealle miljárda euro geavahit oastimiidda olgoriikkain. Fierbmegávppiid boahttevuolta šaddá leat fysalaš ja digitála kanálaid ovttastuhttimis (omnichanel), mas suomiláš verkkokauppa.com lea buorre ovdamearka.

Ohcejohka addá iežas earenoamáš saji ja vuolit golodási bokte buori vejolašvuoda fállagoahit ođđalágan bálvalusaid elektrovnnalaš kanálaid bokte norgalaččaide. Fysalaš ja digitála vuodinkanála oktiibijuiguin lea vejolaš oažžut áigái árbevirolaš bođugávppái fitnodatdoaimmii guoski ođđa vejolašvuodaid, ja oažžut ođđa áššehasaid dikšut áššiideaset Ohcejogas. Ovdamearkka dihtii ođđalágan smartpoasttat, main buktat diŋgojuvvojit ja máksojit Ohcejogas, buktá gilvalanovddu norgalaš fierbmegávppiid ektui. Dát viiddida maiddá báikegotti olbmuid bálvalusvälljenmuni, ja fidne norgalaččaid dikšut fas áššiideaset Suoma bealde.

Ohcejoga rádjugávppi guhkes áigegaska menestusdahkki šaddá leat dat, gávdnetgo hatti lassin eará gilvalandahkkiid. Bođugávppi buohta árbevirolaš doaimmanmálet leat moallaneamen, ja seamma ovdánupmi joavdá gulul maiddá Ohcejoga guvlui. Ferte gávdnat ođđa vuogi doaimmat gánnáhahti láhkai, ja nákcet fállat áššehasaide ain eanet go ovdal lasseárvvu. Geasuhandahkkien hálbbit goasttádusráhkadus lea Suoma ávkin, muhto eará gilvalanovdduid hutkama ii oaččo vajáldahttit. Riskkaid dáfus bođugávpi lea oaiveopmodaga oamastettiin vuollegis šielmmá doaimmasuorgi, ja ovdamearkka dihtii norgalaš doaimmis lea viehka álki álggahit fitnodatdoaimmaidis Suoma bealde.

Okto bargama fitnodatkultuvra lea lotnašuvvamin vehážiid miel ovttas bargamii. Vejolašvuođaid ádden, áigái fidnen sihke vuorrováikkuhus leat čoavddadáiddut main lea dárbbášlaš ollit rastá doaibmasuorgerájáid boahhtevuođas. Ohcejoga giliid fitnodateaiggádiin lea áigi gávdnat nuppiideaset guoibmin, ja oaidnit oktasaš bargama fámu. Lea buohkaid ávki, ahte Ohcejohkii fidnejuvvojit gávppašanturisttat, juohkásedje dal sin oastimat dasto geasa ihkinassii. Doaibmiid sierramáhttima ja bálvalusaid válljenmuni bokte áššehasat gávdnet aiddo sidjiide vuohkkasamos gávppiid. Siskkáldas dearvvas gilvaleapmi lea dušše buorre, go seamma áigge oidnet oktasaš dáhtudillin lasihit gili áššehaspotentiála ovttasráđiid. Dalle unnibun fidnejuvvo eanet, ja loahpas dat šaddá buohkaid ovdánupmin.

12 tesa gávppi boahhtevuhtii (Kaupan trendit ja tulevaisuus 2015):

1. Ádde riev dama luonddu ja mearkkašumi iežat fitnodatdoaibmamii
2. Smávit ja mearrediđolaš lávkkat stuorra hávil mearrádusaid sajes
3. Basis jođus ja roahkkadin
4. Diehtu lea digitálalačča ađa
5. Atte ođđa áigge čehpiide roahkadit ovddasvástádusa
6. Sihkkaraste nana vuđđosiid
7. Vána konseptta jearggalažžan juohke deaivvadančuoggás
8. Leage mielde iežat áššehasa árgga buot dáhpáhusain
9. Riikkaidgaskasašvuohta fitnodatdoaibmamii ja máhtolašvuhtii
10. Bija resurssaid dutkan- ja ovddidandoaimmaide, ieš ja oktasašbarggus
11. Oassálastte aktiivvalaččat almmolaš ságastallamii
12. Bija resurssaid buvdadaide sihke diŋgo ja viečča –mállii

DOALVUNDOAIMMAT

Norga lea Suoma hárrái mearkkašeddji gávpeguoibmi. Doalvun Suomas Norgii lei 2014 sullii 1,55 miljárdda euro, ja buktin 1,63 miljárdda euro. Doalvumis eanaš oassi dáhpáhuvvá eatnangeainnuid mielde golmma davimus gieldda (Ohcejohka, Eanodat, Anár) rádjastašuvnnaid bokte. Ohcejoga buohta dát dárkkuha sullii 400 miljovna euro ovddas biergasiid čađa mannama jahkásaččat gummejuvllaid alde, mas gildii eai olus šatta guovloekonomalaš ávkkít. Suomas bálvalusat dahke doalvumis jagi 2013 21% oppa doalvuma árvvus, mas Norgii guoski bálvalusdoalvun lei oalleláhkai aiddo gaskaárvvu mielde 300 miljovna euro.

Ohcejoga fitnodateagigádiid buohta ii sáhte dadjat dárkilis meari doalvundoaimmaid dahkki fitnodatdoalliin nu bálvalusaid go biergasiidge hárrái, muhto fitnodatdoallit leat goittotge mánga. Doaibmasuorggit molsašuddet stuorrágit, nugo maiddá vuohki doaibmat. Vearuhusa beales olgoriikkain ámmáthárjeheaddjin doaibmama boadut almmuhuvvojit ja vearuhuvvojit álo Suomas, juos ii šatta gidde doaibmabáikki meroštallan olgoriikkaide.

Davvi Suopma fállá vejolašvuodaid viidodaga ovdánit ja stuorrut Barentsa guvlui. Norgga márkaniid gilvohallanovdamuni ii šat juvssa bargofápmogoasttádusaid bokte, dasgo Baltia riikkat ja Polska leat ánámmen Norgga bargomárkaniid hálbbesbargofámuiguin mañimuš logi jagi áigge. Kvalitehta ja oskkáldasvuohka ovttas beaktilis doaibmavugiin galget doalvundoaimmaid dahkki fitnodagain leat jo gilvalannákcan ahte sáhttet vuolgít Norgga márkaniidda. Stuurámus gilvalanovdu juksojuvvo Ohcejogas dáhpáhuvvi ráhkadeami ja čohkkema bokte, dalle hálbbesbuvttadanriikkaid gilvalanovdamunni jávká logistihkagoluide, ja lagašbuvttadeapmi fállá vejolašvuoda oanehut vástideapmái. Dát dahká mearkkašahtti potentiála Ohcejoga guvlui, gos logistihka beales buriid oktavuodaid duohken sáhtta dahkat smávvalágan ráhkadeaddji dahje čohkkejeaddji industriija buohta olles- dahje oassečovdosiid fálli doaibmiid vástidit Barentsa jerrui.

Doalvundoaibmama álggaheami ja ovddideami buohta ii dušše beare dáhtudilli reahkká. Riikkaidgaskasaš márkaniidda šaddi fitnodaga bálggis lea dávjá geađgái, ja dárbbasa valjis oaiveopmodaga. Láhkaásahus riikkaid gaskka, giella, kultuvrraid sierraláganvuodat sihke sierralágan gávppašanvuogit leat dávjá hástalussan riikkaidgaskasažžan šaddi fitnodahkii. Dán geažil smiehtakeahhtá girdileapmi buktá dábálaččat mañil gihtii stuorra goluid, maid sáhtta vealtat go válmmaštallá bures ovddalgihtii.

Ealáhuseallima rádjaeastagat dutkojedje jagi 2014 dutkamušas Elinkeinoelämän rajaesteet Pohjoiskalotilla (Ealáhuseallima rádjaeastagat Davvikalohtas), ja fuomášuvvui, ahte dieđu váiluma ja dan fidnema, lágaid ja standárddaid, tuollu ja árvolassevearu sihke gielladáiddu dovde olbmot váddásamos áššin doalvundoaimmaid álgaheamis. Čielgagielat dieđu oažžun virgeolbmuin lei váttis, man lassin virgeoapmahaččain oaččui ruossalas informašuvnna. Dát čujuha dan, ahte doalvundoaimmat guovtti riikka gaska leat hástaleaddji, muhto oahppamis leahkki ášši.

Doalvundoaimmat eai oaččo leat fitnodahkii iešárvu, muhto dan jierpmálašvuohta ja gánnáhahttin leat mo guđege dáhpáhusa guovdu šaddá. Tullen ja árvolassevearuhus lea fitnodaga ollesstrategiija deatalaš oassi plánedettiin doalvuma Norgii. Ovdamearkka dihtii go Norga háliida álo álv, de galgá dušše doalvundoaimbama hárjeheaddji máksit álv rájá alde. Monterenbargguin galgá gullat Norgga álv registerii, nugo mairdá jos ii leat giddes doaimbabáiki, de dalle Norggas ferte háhkat álv ovddasteaddji. Jos fitnodateagádis ii leat máhttu doaimmat vieris kultuvrras ja doaimbanbirrasis, de mángii buoret molssaeaktu lea doaimmat vuossálgos báikkabarguin, ja oahpahallat dan oktavuodas nuppi riikka vieruid. Fitnodatdoallin doaimman nuppi riikkas dárkkuha dan, ahte riikka sierraiešvuodaid ferte diehtit, ja daidda ferte nákcet gávdnat čovdosiid. Dán geažil dávjá leage álkit, jos dan riikkas gosa fitnodaga áigu, lea guoibmi, ii áššehas, guhte dovda dan riikka lágaid ja fitnodatkultuvrra.

Norgii oaivvilduvvon doalvumis dahje doaimmain bohtet mánggat muttut, main bohtá dárbu áššedovdamuššii. Dát dárbu lea guđege fitnodaga guovdu iežas lágan, nuba dain gártá váldit čielgasa guđege dáhpáhusas sierra. Dákkár áššit leat ee.

- tullenvuogit
- fitnodaga vuodđudeapmi ja registreren
- norgalaš bargoeaktosoahpamušaid ja bargoeavttuid dovdan, bargo- ja agoartasoahpamušaid dárkkisteapmi
- rehketoallu, rehketoallodárkkisteapmi ja ekonomiijahálddahus
- dárbbášlaš sertifikáhtat ja ámmátgelbbolašvuohta

Juos tullenvugiid čielggadeapmi ii lihkostuva smávvalágan doalvundoaimmaid buohta, de lea jierbmámus geavahit doarjjan báikkálaš doalvuma hárjeheaddji fitnodagaid, maid bokte fuolaheapmi ja tullenvugiide lea vejolaš oažžut veahki. Oktavuodadieđut dáidda doaimbiide gávdnojit gieldda ealáhusdoaimma bokte.

Viidásut áššedovdamuša, Norgga márkaniid dovdamu lea vejolaš oažžut ovdamearkka dihtii

- **Gateway Norway AS** lea smávva- ja gaskadássásašfitnodatdoalli jođihan fitnodat, man ulbmilin lea veahkehit fitnodagaid Norgga márkaniidda. Fitnodat lea doallan Lapin ELY-guovddáža ruhtadan doalvunskuvlemiid Norgii, sihke doaibmá Norggas uvssaid leahkkun sihke lánkaásahuslaš áššiid čielggadeaddjin. Oktavuodaolmmoš Timo Untinen.
- **Storvik & Co AS** fállá riikkaidgaskasažžan šaddama doarjjan konsulterenbálvalusaid laktásemiin norgga márkaniidda. Oktavuodaolmmožin Pirkko Taskinen.
- **BusinessOulu** Pohjoinen prográmmas lea dárkkuhussan ovddidit ealáhuseallima oktavuodaid ja doalvuma Davvi-Ruoŧa ja Davvi-Norgga márkaniidda. Davvi-Norggas Tromssas oktasašbarggu guovddážin vihahuvvui Suomi-dállu, mii bálvala fitnodagaid oktavuodaid ráhkadeaddjin. Suomi-dálu bargguide gullá addit dieđu Davvi guovlluid agoartafálaldagain, ovddidit doalvuma, kártet ja muitalit investerenčuozáhagaid, ovddidit dutkan-, ovddidan- ja investerendoaimmaid, oažžut áigái ođđa oktavuodaid turismii ja kultuvrii sihke dahkat njuovžilabbon bargofámu lihkaideami ja almmolašdoaibmiid gaskasaš oktasašbarggu. Oktavuodaolmmoš Jukka Olli.
- *”Mađi unnit bargan lánkai bargu Norggas, mađi eanet ovddalgihtii válbmen Suomas, dađi buoret gilvalannákca suomelaččain norgalaččaid ektui.”*
- *”Giddes goasttádusaid dási ovddalgihtii oaidnin ja hálddašeapmi dalle go lea báikki alde Norggas”*
- *”Norgalaččat vigget dahkat Turn-Key –tiipasaš ollesdoaimmahusdingomiid”*
- *”Ráhkát ja čiekŋut báikkálaš kontávttaid nu johtilit go vejolaš juohke sierra dásis”*
- *”Rallieangalsgielain it birge go álgui. Skáhppo báikkálaš ovddasteaddji dahje oahpahala skandinaviska”.*
- *”Huksensuorggi gáibádusat ja virgeoapmahašvuogit spiehkkašit ollu dain mat Suomas leat. Daid ferte dovdat ja diehtit”*
- *”Ii čuojahallamiin soahtái. Ale vuordde johtilis vuoittuid, dasgo dat eai leat. Várre ollu áiggi. Bargga ruoktoleavssuid fuolalaččat ovddalgihtii.”*

RÁDJABARGU

”Juos rádjaeastagiid ii sáhte čoavdit, de rastá rájá bargit šaddet jávkat gielddas. Ieš smiehtan fárrema juohke beaivve. Ja juohke ášši, mii váttásmahttá rastá rájá bargi árgabeaivvi, doalvu lagabui färrenčovdosa. Lean dolkan čálašit ohcamušaid ja váidagiid, gierdevašvuohta lea jo duođai čavgan.” –Rádjabargi 2015.

Ohcejogas doaibmi rádjabargiid logus ii geasge oro leamen sihkkarvuohta. Virgeoapmahaččaid bokte dát statistihkka ii leat fidnemis, ja vaikke vearuheaddjis dát diehtu lea jo leamen, de dat ii dan diehtoteknikkalaččat oro fidnemis vuogádagain olggos. Várre eanemusat luohtehahtti gova rádjabargiid mearis addá statistihkkaguovddáža barggus johtinstatistihkka, mas boahtá ovdan ohcejohkalaš barggus johtiid pendelastin. Pendelastima, nuppiin sániin orrungieldda olggobealde barggus johtima dahke ohcejohkalaččain jagi 2013 84 olbmo. Eanaš oasi pendelastimis sáhttá árvvoštallat dáhpáhuvvat Norgga beallái, nuba dalle statistihkka muitala jorba meari Norgga bealde bargi ohcejohkalaččain.

Rádjajohtin fidne áigái Davviriikkaid vearrosoahpamušas oaivvilduvvon dili, mas vearuhus dáhpáhuvvá ng. orrunriikavuodđojurdaga mielde. Eará earet rádjajohtiid buohta vearuhus dáhpáhuvvá ng. vuolgariikavuodđojurdaga mielde Norggas. Davviriikalaš dálá vearrosoahpamuša mielde, rádjajohtiid vearuhusvuoigatvuohta lea nappo Suomas, dalle Ohcejoga gildii dát dárkkuha rádjajohtiid buohta gielddavearroboaduid, ja maiddá ahte olbmui, geat leat gielddas girjjiin, fidne stáhtaossodatruhtadeami rehkenaston oasi. Dáid opmodateriid bokte sáhttá árvvoštallat, ahte rájá rastá bargama váikkuhus gielddaekonomiijai lea mearkkašahtti. Stáhtaossodatruhtadeami rehkenastojuvvon ossodat olbmo guovdu lea badjel 5.000 euro, nu ahte bearraša eretfárren Ohcejoga gielddas dárkkuhivččii njuolggá 5.000 euro geahppáneami stáhtaossodatruhtadeapmái olbmo guovdu, ja gielddavearuid manaheami sihke báikkálašekonomiijai oastimiiguin boahtti boaduid eret báhcima. Dát dárkkuha juoba bargi guovdu 15.000 euro sturrosaš submi.

Rádjajohtiid logu sáhttá várrugasatge árvvoštallat leat pendelasti olbmui badjel 60%, dalle dát dárkkuhivččii 50 olbmo. Jos árvaluvvo, ahte pendelastiin leat gaskamearálaččat bearrašis 2 olbmo, de hállojuvvo 100 olbmo ekonomiijaváikkuhusas stáhtaossodatruhtii ja gielddaverrui, mii lea mearkkašahtti Ohcejoga mahtásaš gielddas. Diedusge ná njuolggá jurddabohtosiid ii sáhte dahkat, dasgo stáhtaossodatrudaid rehkenastinvuodđosiin mánáin ja ealáhatolbmui lea deattuhusa beales

eanet mearkkašeaddji váikkuhus mieđihuvvon submái, muhto juohke dáhpáhusas sáhtta gávnnaht, ahte rádjajohttiid váikkuhus Ohcejoga gieldeaekonomiijai lea mearkkašahtti.

Rádjajohttiid jearahallamiid buohta sáhtta gávnnaht, ahte rádjajohttit leat hui dolkan dálá dillái.

Vearuhusa ja sosiálaovdduid moivi njeaidá motivašuvnna johttit barggus rastá rájá, ja lasiha vejolašvuoda eretfárremii. Vearuhusa buohta Suomas rádjajohttiid vearuhus lea čohkkejuvvon Meri-Lappi vearrodoaimmahakkii, nu ahte dál giedahalliin galggašedje leat ovttalágan linjât mearrádusaid dagadettiin. Ovdavearuid buohta rádjajohttiin leat váttisvuodát euromearrasáš ovdavearuid árvvoštallamis, mii šaddá kruvnnu kurssa molsašuddamis, ja earenoamážit das go diibmobargu ii leat jeavddalaš. Dát doalvu dáhpáhusaide, main rádjajohtti galggašii lonuhit euromearrasáš ovdavearu juohke mánotbaji vai sáhtta dikšut ovdavearuid govttoláččat, dahje doaivut lassediimmuid ovdavearu máksima várás.

Rádjajohttiid buohta dietnasiid ja vearrobođuidd čuovvun galggašii dáhpáhuvvat mealgat stuorát dárkilvuodain go Suomas orru boahtoažžuid hárrái. Kruvnnu kurssa nuppástusat, eahpejeavddalaš boadut ja eará nuppástusat dietnasis váikkuhit mearkkašahtti mearis Suomas vearuhuvvon bođuidd ektui, nuba dalle gulahallan vearuheaddjiin galgá leat divttis. Vearuheaddjiin lea šihthojuvvon doallat gidđat 2016 Gáregasnjárggas ja Njuorggámis dilálašvuodaid, main gevvojuvvo čađa oppalaččat vearroalmmuhusa deavdin, ja várrejuvvo áigi iežas áššiid árvvoštallamii klinihka bokte. Dilálašvuodta lágiduvvo oktasašbarggus Davvikalohta rádjarávvemiin ja Meri-Lappi vearrodoaimmahagain.

Sosiálaovdduid buohta rádjajohttit čuvvot barganriikka lánkaásahusa. Rádjajohttit leat deaivvahan váttisvuodaid Suoma ja Norgga gaskasaš lánkaásahusas, nuba dalle bargi báhcá lánkaásahusa eahpečielga dilis gillájeaddji lávdái. Dát lea nubbi stuorra dahkki rádjajohttiid dohkketmeahttun dilis masa sáhtta váikkuhit ovdugohcima bokte, vai lánkaásahemiid dahket oktilažžan riikkaid gaskka.

Lassediđut fierpmis:

- Davvikalohta rádjarávven: www.granstjanst.net
 - o Riitta Leinonen +4798289089 [riitta.leinonen\(at\)storfjord.kommune.no](mailto:riitta.leinonen@storfjord.kommune.no)
Storfjord Rådhus, Hatteng 9046 Oteren Norge
- Haloo Pohjola (rádjabargit): www.norden.org
- Davviriikalaš sosiáladorvoportála: www.nordsoc.org
- Olgoriikalaš bargiid bálvalanguovddáš Kirkonjárga: www.sua.no

OHCEJOHKA MÁLLE

Ohcejoga olmmošlohku lea geahppánan mañimuš logiidjagiid áigge sullii 1.250 olbmui, geat leat gielddas girjjiin, ja olmmošlohku orru ain geahppáneamen maiddá boahttevuodas. Gieldda ahkeráhkadusa hárrái álbmot boarásma, ja gaskaahki leage badjánan lagabui vihttalogi jagi moatte logijagi duogáš 35-jagis. Giliid ássiidlohku lea Njuorggáma buohta ovdánan positiivva guvlui, Gáregasnjárggas bissumiin oalleláhkai stabiilan, go dan ovdii Ohcejoga kirkosiiddas geahppánemiin jage jagis.

Dát ráhkadusnuppástus čuovvu mealgat ollu dan seamma ovdáneami, mii sámi earáge gielddain dáhpáhuvvá. Ja sivva dása lea dat, ahte šaddanguovllus eai leat fállat govttoláš bargosajit, nuba dalle áidna molssaeaktun báhccá fitnodaga álgaheapmi dahje pendelastin. Dán dilis välljejit menddo dávjá goalmát molssaeavttu, mii lea barggu mañis fárren gieldaguovddážiidda. Norgga váikkuhus Ohcejoga gieldda ealáhuseallimii ja bargooažžumii lea mearkkašahti. Almmá Norgga váikkuhusa haga Ohcejoga ealáhusráhkadus livččii hui gárži, ja eallima vejolašvuodát eai ná valjis livčče. Norga iešbirgejeaddji riikan sáhtta dahkat mearrádusaidis gulakehattá ránnjáriikkaid, mii bidjá riskka báikkálaš doaibmiide. Rájáid giddden dahje kruvnnu kurssa stivren buktet mearkkašahti riskka ealáhusdoaimmaide, ja dan mielde gieldeaekonomiijai. Riskkaidisguin beroškehattá, Norga fállá Europa ovttá eanemus mearkkašeaddji ealáhuslaš potentiála, ja Ohcejohka sáhtta rivttes doaimmaiguin leat okta dain, mii das stuorámuš ávkki oažžu.

Ovdáneami berre dušše oaidnit áššin, mii lea hálldus ja iežas gieđaid siste, ja mii jođihuvvo gieldatastrategiijas giliid háliiduvvon mihttomearredillin, mas ealáhuseallima ovdáneami bokte gilit ovdánit. Gieldda bistevaš ekonomii ja čielgegárga lea ealáhuseallin. Fitnodagat addet bargosajiid hámis gieldatavearuhussii mearkkašahti meari ruđa, sihke giddodat- ja searvvušvearuid buohta iežaset lasi. Ealli gieldda okta deatamos bargu leage sáhttit geasuhit guvlui fitnodatdoalliid, geat bargolašvuoda bokte buktet eallinfámu gildii.

Ohcejoga gielddas bođugávpi lea mearkkašahti bargoaddi ja vearroeuroid bukti gildii. Muhto maiddá eará doaibmasurggiin lea mearkkašeaddji rolla gieldda ealáhusdoaimmamis. Ealáhusaid galgáge ovddidit rattát vuolgimiin daid gilvalanovdduin mat guhtesge leat fállat. Goittotge berre muitit, ahte ovddideami deatamos dahkki lea doaibmiid iežaset viššu, nu ahte ovddideapmi oidnojuvvo viššamin váldit ovddasvástádusa iežas ovdáneamis, ja välljejuvmin ollislašvuoda sajés doalvut ovddos daid, geain lea ovdánanhálu.

Go ealáhusaid ovddidit, de galgá maiddáa atnit čalmmis dan, ahte gieldda eará bálvalusráhkadus bissu ovdánumis mielde. Ohcejoga gieldda ovdáneami oktan čuolbman lea ássanviessodilli. Vaikke álbmoga geahppáneapmi lea leamaš mearkkašahtti, de giddodagat eai luovvan dan mielde. Dát seamma fuomášuvvui MTT dutkamušain eananguovllu guoros vistegiddodagaid boasttugáttus, mas gevve čađa Lappi guoros giddodagaid potentiála. Boađusin lei dat, ahte vaikke álbmot fárrre eret biedggoássanguovlluin, de giddodagat báhcet hui dávjá luopmoviessun, mat eai láigohuvvo olggobeale olbmuid orrunatnui. Ohcejogas dán ovdáneami lasiha velá guorraneaddji giddodagaid sadji, mat leat eanaš Deatnogáttis, goas Deatnonjuolggadusas vurdojuvvon buhtadusat sihke soga lustaáiggeatnu leat mearkkašeddi oasis giddodaga ovddos luohpadeami plánemis. Go ášši lea ná, de gieldda galgáge smiehttagoahhtit giliid dárbbuid bokte šaddi plána man láhkai ássanviessohuksema sáhtta lasihit gildii, ja dan mielde fidnejuvvo áigái orruma málle mii dahká vejolažžan orruma Ohcejoga lagašbálvalusguovddážiin.

Ohcejohka málles leat golbma ovtta stuorra gili, main Ohcejoga kirkosiida ovddasta hálddahusa ja kultuvrra ovddideaddji guovddáža, Gáregasnjárga ja Njuorggán leat čielgasit čohkiidan Norggas boahtti eallinfámu vehkii. Buot giliid buohta maiddá eará doaibmasuorggit ovdánit rattát njunušdoaibmasurggiiguin dáhkidan dihtii dássedettolaš ealáhusráhkadusa.

Ohcejohkamálle lea geassostivrašuvvi ealli lagašbálvalusguovddáš, mii fállá vuodu buorre eallimii. Málle šaddá nana ealáhuslaš vuodu vehkii, mas bargu Norggas, rádjagávpi dahje doalvundoaibman buktá ruđa guovloekonomiijai. Nana bálvalusválljenmunni dáhkida norgalaš áššehasaid gávppašánmátkkiid, ja loaktima geahččalit lasihit viiddidemiin biergasiid ja bálvalusaid fállama. Doalvundoaibmamii šaddá gimppu láhkai doaibmi iežas fierpmádat, mii lassána ja viidána doaibmama ovdánettiin. Rádjajohttiid buohta bargan lea healpu. Gieldda fállá doarjaga nu gávppi, doalvundoaimmaid go rádjajohttiid ovddugohcimii, ja geahččala vuolidit daidda čuoheci eastagiid.

Gielddaekonomiijai dás lea mearkkašahtti váikkuhus. gieldda olmmošlohku lassána vehážiid ruovttoluotta fárrrema čuovvumuššan, ja gieldda vearroruhtadeamis stáhtaossodat njiedjá dáláš sullii 60 proseanttas dán jahkelogis 50 prosentii, mii dárkkuha sullii 100 odđa bearraša. Jagi 2025 rádjai dát gaskavuohta lea jo njiedjan vuollái 40 prosentii.

Dása bessojuvvo guhkálaš ovddidanbargguin, mas giliide ráhkaduvvo meroštallojuvvon ealáhuslaš plána, mii geahčada oppalohkáa ealáhusaid ovddideami vejolašvuodaid ja eastagiid.

Juos doaibmama háliidit ovddidit, de giliid olmmošlogu lasiheapmi lea eallineaktu, dálá olmmošlohku ii reahkká doallat bajás eallinfámolaš gieldda iige vuodđobálvalusaid álbmoga boarásmuvadiin. Dát dárkkuha earenoamážit ođđa ealáhusaid áigái oažžuma dakkár surggiide, main nuorat loktet, ja háliidit vejolaččat fárret oahpuid maŋŋá fas Ohcejohkii lohkat.

Doaimmabidjoevttohusat

Rádjagávppi ovddideapmi buktá barggu ja birgenlági

- Čohkket hálolaš rádjagávpejasaid sihke Njuorggámis ja Gáregasnjárggas oktii, ja ságastallat sihke guđege fitnodagain ja ovttas joavkun ovddideami dáhtudili ja eavttuid birra, sihke mearkugoahit áššedovdi láidestemiin ovddideami bálgáid.
 - o ProAgria Lappi ÄLY –projeavtta sihke Leader Pohjoisimman Lapin Intoa Yrittäjyteen projeavtta doaimmabijuiuin
 - Fitnodat- sihke joavkkuguovdasaš rávven
 - o Ruhtadeapmi fitnodaga lassáneaddji dárbbuide jogo fitnodaga guovdu dahje fitnodatjoavkun EAKR- dahje MSR -ruhtarájuin
 - Oktasaš márkanastinkampanjat omd. Finnmarken aviissas giliid miel
 - Ii árbevirolaš bođugávppi ovddideapmái, muhto odđa fitnodatdoaimmanmálliide
- Gieldda ealáhusdoaimma aktiverejeaddjin
 - o Rávve ovddidanhálolaš rádjagávpejasaid ÄLY sihke Intoa Yrittäjyteen -projeavtta doaimmabijuide
 - o Odđa fitnodatdoalliid aktiveren oaidnit Norgga potentiála eará go árbevirolaš bođugávppi vugiiguin

Dál lea áigi dahkat Ohcejoga bođugávppi dásseloktema ja bajidit vuovdima čuovvovaš logi miljovdnii!

Doalvundoaimmama ovddideapmi dahká vejolažžan odđa fitnodatdoaimmaid šaddama

- Dovdát doalvundoaimmain beroštuvvan fitnodatdoalliid, geain lea hálu ja máhttu doaimmagoahit riikkaidgaskasaččat dahje ovddidišgoahit dan
- Dahkat doalvundoaimmama birra temálaš klusteriid, maid fitnodatdoallit gesset
 - o Dahkat doalvundoaimmama ”guovddášvárrendoaimmahagaid”
 - Skála šaddan ja odđa doaimmaid rádjáasit ovddalgihtii smiehttamiin
 - o Čoahkkáiviehan ProAgria ÄLY-projeakta / Leader Pohjois Lapin Intoa Yrittäjyteen projeakta
 - o Ruhtadeapmi MSR fitnodatjoavkoprojeavttat (doarjjadássi 75%) dahje fitnodaga ovddidandoarjja (doarjjadássi 50%)
- Gieldda ealáhusdoaimma lea aktiivvalaččat mielde ovddidanprojeavttain, mii addá vejolašvuoda máhttima leavvamii viidasabbot doaimmiid jovkui

Rádjabargama ovdáneapmi buktá dorvvu rádjajohttiide

- Ordnejuvvo vearuheaddji ja Davvikalohta rádjarávvemiin ovttas dilálašvuohta, man ulbmilin lea geavvat čađa vearroalmmuhusa deavdima, ja dahká vejolažžan fidnet klinihkkahápmásaččat áiggi iežas gažaldagaide vearovirgeolbmuiin
 - o Gáiddusoktavuođas Áel sihke Eläketurvakeskus (ealáhatdovoguoovddáš)
- Davvikalohta rádjarávvema aktiivvalaš oassálastin Ohcejoga rádjajohttiiguin facebook háleštanbálstái
 - o Ođđasamos dieđu sirdin sihke rádjajohttiide, ja gieldda ealáhusdoibmii
- Davvikalohta rádjarávvema ja Ohcejoga gieldda ealáhusdoaimma jeavddalaš deaivvadeamit
 - o Giđda ja čakča – man láchkai sáhttit ovddidit rádjajohttiid áššiid
 - o Seammás rádjajohttiid oktasaš jearahallamat ja dilálašvuođat
- Gieldda ealáhusdoaimmas leat anustis projeavtta áigge fidnejuvvon oktavuođadieđut, maid bokte sáhttá váldit čielgasa njuolgga virgeolbmuiin rádjajohttiid áššiin
 - o Vearuheaddji, Davvikalohta rádjarávvem, Ael, Lapin ELY-guovddáš, NAV, Suoma Ambassáda Oslo, Keskuskauppakamari

Ohcejohkamálla ovdideami barggut čatnet buot oktii

1. Giellastrategiijas lea giliid sturrodaga lasiheamis mihttomearredillái oaidnu, mii stivre ovdideami
 - a. Ráhkadit geassostivrašuvvi málla giliid ássiidlogu stuorrumii Norgga potentiála bokte Gáregasnjárgii ja Njuorggámii
 - b. Dássedettolaš golbma gili: 800 + 800 + 800 ássi dárbbalaš bálvalusaiguin
 - c. Ovdideami váimmusin ealáhusaid dássedettolaš stuorrun ja sápmelaškultuvrra doalaheapmi
2. Ráhkadit konkrehtalaš plána man ollašuttigoahtit ássanviessodili divvuma várás
3. Márkanastinkampánja rádjajohttiid ja fitnodatdoaimmaid oazžuma várás Ohcejohkii
 - a. Ruoktu Ohcejogas – bargu ja áššehasat Norggas
 - b. Vuosttassajis oaivvilduvvon olbmuide, geain lea sohkamáttut Ohcejogas
4. Dovddastit ealáhusaid ovdideami mearkkašumi gieldda eallinfámolašvuođa doalaheaddjin, ja dahkkojuvvo iige hállojuvvo – farga lea jo menddo maŋjit
 - a. Bargu nuoraide ja ruovttoluotta fárrjeaddjiide fitnodatdoallama bokte
 - b. Vearroboadut gieldda bálvalusaid doalaheapmái ja ovdideapmái

GÁLDUT

Berg, T. (2014). Norjan työopas

Elinkeinoelämän rajaesteet Pohjoiskalotilla (2014)

Kaksinkertaisen verotuksen poistaminen henkilöasiakkaan tuloista: http://www.vero.fi/fi-FI/Henkilöasiakkaat/Suomesta_ulkomaille/Kaksinkertaisen_verotuksen_poistaminen_h%2811927%29
(24.3.2015)

Kaupan trendit ja tulevaisuus 2015: http://www.solita.fi/wp-content/uploads/2015/05/Kaupan_trendit_ja_tulevaisuus_2015.pdf

Kielisopimus: <http://www.norden.org/fi/om-samarbejdet-1/pohjoismaiset-sopimukset/sopimukset/kieliasiat/kielisopimus> (16.3.2015)

Rajaesteneuvosto: <http://www.norden.org/fi/pohjoismaiden-ministerineuvosto/yhteistyöministerit-mr-sam/rajaestetyoe/rajaesteneuvosto> (24.3.2015)

Rajankävijän verotus Pohjoismaisen verosopimuksen mukaan. Tauriainen Johanna. Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos, pro gradu.

Smith, L.C. (2011). Uusi pohjoinen – Maailma vuonna 2050

Sopimus Pohjoismaiden yhteisistä työmarkkinoista: <http://www.norden.org/fi/om-samarbejdet-1/pohjoismaiset-sopimukset/sopimukset/tyoemarkkinat/sopimus-pohjoismaiden-yhteisistae-tyoemarkkinoista> (16.3.2015)

Tulo- ja varallisuusveroja koskeva kaksinkertainen verotus: <http://www.norden.org/fi/om-samarbejdet-1/pohjoismaiset-sopimukset/sopimukset/veroasiat/tulo-ja-varallisuusveroja-koskeva-kaksinkertainen-verotus> (16.3.2015)

ULJAS – Tavaroiden ulkomaankauppa: <http://uljas.tulli.fi/> (18.3.2015)

Ulkomaantyöskentelyn verotus: http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Ulkomaantyöskentelyn_verotus%2814318%29 (23.3.2015)

Kuha, R. (2013). Maaseudun tyhjien rakennuskiinteistöjen harha: MTT raportti 119.

ČUVVOSAT

Statistihkat

T1: Norgga kruvnnu kurssa ovdáneapmis 2011-2015

T2: Doaibmabáikkít gielddaid miel 2007-2013

Doaibmabáikkít gielddaid miel 2007-2014 rievdin jahki gieldda ja doaibmabáikkiid dieđut rievdin Gieldda, Jahki ja Doaibmabáikkiid dieđut				
	Doaibmabáikkít	Bargit	Vuovdimat 1.000 €	Vuovdimat/ olmmoš 1.000 €
2007	95	169	27.183	161
2008	101	176	33.619	192
2009	107	174	31.598	182
2010	106	166	30.934	187
2011	115	175	38.116	217
2012	118	175	40.295	230
2013	121	181	41.061	227
2014	123	178	42.016	235

T3: Bođugávppi statistihkat Ohcejohka 2007-2014

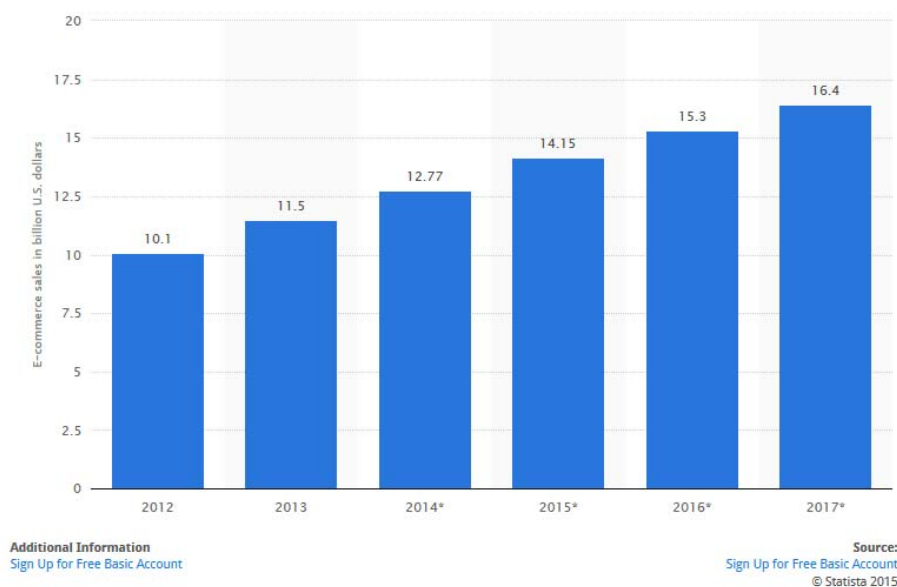
Bođugávppi gielddaid miel jagi 2007-2014 rievdin Gieldda, Jahki ja Doaibmabáikkiid dieđut				
	Doaibmabáikkít	Bargit	Vuovdimat 1.000 €	Vuovdimat/ olmmoš 1.000 €
2007	13	72	19.939	279
2008	14	66	24.101	364
2009	12	60	21.489	361
2010	12	57	21.074	371
2011	15	61	25.285	413
2012	15	66	29.084	439
2013	15	74	29.967	407
2014	17	72	30.607	425

T4: Gáregasnjárgga ja Njuorggáma fitnodagaid vuovdimiid ovdáneapmi 2010-2014

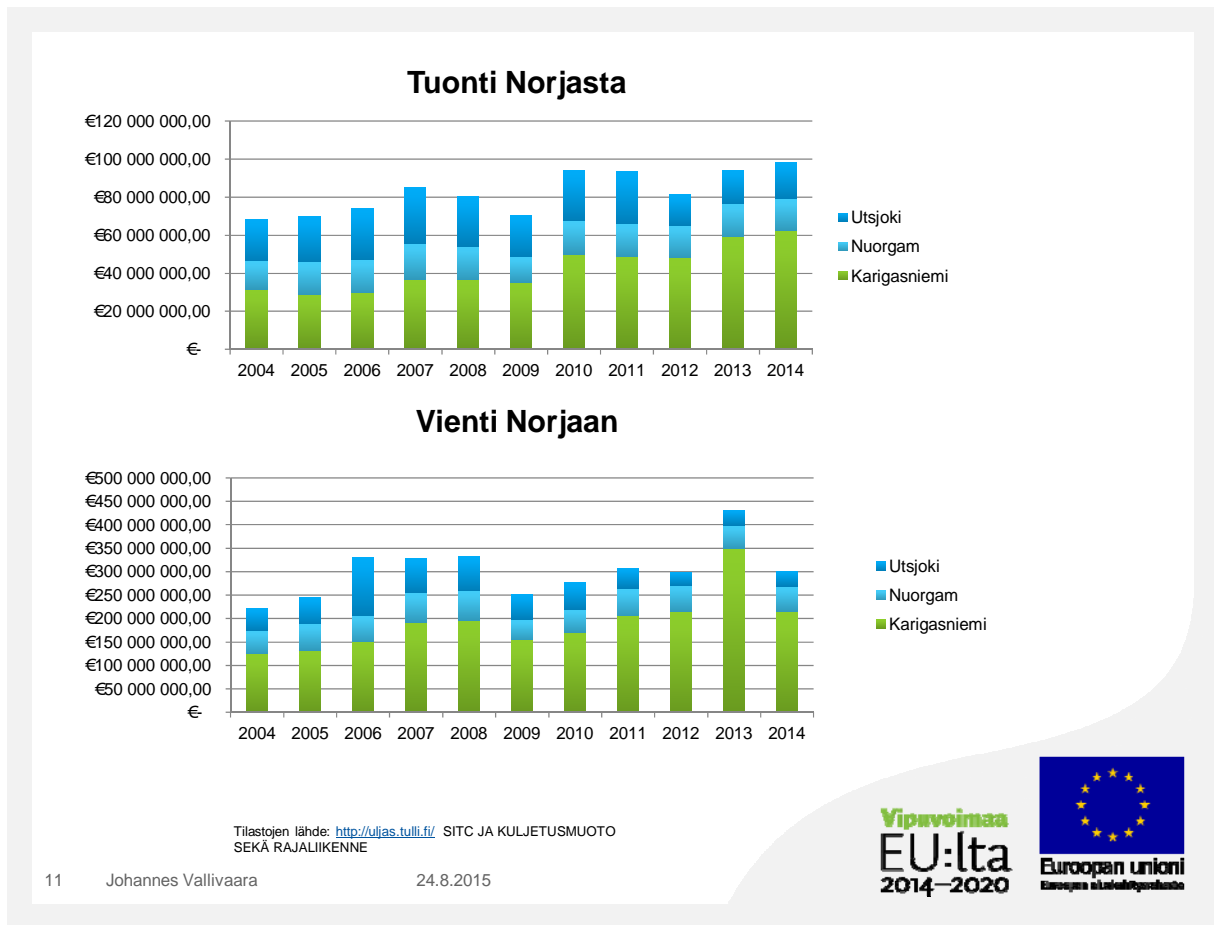
	2010	2011	2012	2013	2014	Muutos 10-14
	Njuorggáma fitnodagat					
Vuovdimat	10 997 €	13 639 €	15 819 €	15 925 €	15 648 €	4 651 €
Rehketdoallobaji boađus	136 €	359 €	434 €	459 €	438 €	302 €
	Gáregasnjárgga fitnodagat					
Vuovdimat	9 960 €	10 658 €	12 219 €	11 942 €	12 079 €	2 119 €
Rehketdoallobaji boađus	224 €	139 €	119 €	112 €	31 €	-193 €
	Oktiibuot					
Vuovdimat	20 957 €	24 297 €	28 038 €	27 867 €	27 727 €	6 770 €
Rehketdoallobaji boađus	360 €	498 €	553 €	571 €	469 €	109 €

Njuorggán vuovdimat eará%		24 %	16 %	1 %	-2 %	42 %
Njuorggán boađus earát%		164 %	21 %	6 %	-5 %	222 %
Gáregasnjárga vuovd. eará%		7 %	15 %	-2 %	1 %	21 %
Gáregasnjárga boađus eará%		-38 %	-14 %	-6 %	-72 %	-86 %
Oktiibuot vuovdimat eará%		16 %	15 %	-1 %	-1 %	32 %
Oktiibuot boađus eará%		38 %	11 %	3 %	-18 %	30 %

T5: Norgga fierbmegávppi ovdáneapmi 2012-2017

T6: Eatnangeaidnodoalvuma árvu Ohcejohka (árvvu miel)

T7: Pendelastit Ohcejohka 1987 – 2013

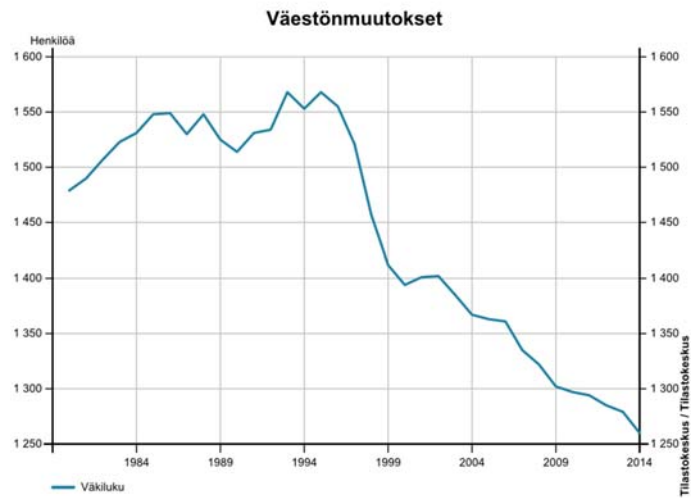
Henkilö muuttujina Alue, Koulutusaste, Ikä, Pendelöinti ja Vuosi

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Utsjoki																												
Yhteensä																												
Ikäluokat yhteensä																												
Työlliset yhteensä	622	639	622	618	578	564	543	533	530	525	535	541	543	536	564	576	558	548	550	560	557	540	534	502	513	502	505	
Pendelöivät	57	64	66	72	51	48	54	62	57	48	73	93	80	94	104	109	105	103	113	116	129	111	94	84	81	81	84	
Asuinkunnassaan työssäkäyvät	565	575	556	546	527	516	489	471	473	477	462	448	463	442	460	467	453	445	437	444	428	429	440	418	432	421	421	

T8: Kruvnu kurssa váikkuhus rádjajohttiid dinendássái

kruunun kurssi	7	7,5	8	8,5	9	9,5
50 000,00 kr	7 142,86 €	6 666,67 €	6 250,00 €	5 882,35 €	5 555,56 €	5 263,16 €

T9: Ohcejoga gieldda olmmošlogu nuppástus

T10: Giliid olmmošlogu nuppástus 2009 - 2013

	2013	2012	2011	2010	2009
99950 Karigasniemi	296	299	320	-	291
99980 Utsjoki Keskus	730	738	764	-	790
99990 Nuorgam	216	209	194	-	190

T11: Olmmošlohku ja gielddaid gaskasaš nettofárren

1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
-18	-16	-21	-35	13	-1	11	1	5	-8	-24	-29	-36	-19	5	3	-8	-19	-8	-15	-26	-27	-9	-15	-16	-7	-2	-2
1 530	1 548	1 525	1 514	1 531	1 534	1 568	1 553	1 568	1 555	1 521	1 457	1 412	1 394	1 401	1 402	1 385	1 367	1 363	1 361	1 335	1 322	1 302	1 297	1 294	1 285	1 279	1 260

Rádjajohtti

Gii lea rádjajohtti? Olmmoš gii orru gielddas, man rádja guoská Suoma ja Ruota dahje Suoma ja Norgga gaskasaš riikkarádjái ja bargá nuppi riikka gielddas, man rádja ollá seamma riikkarádjái. Olmmoš gii orru jeavddalaččat, uhcimustá oktii vahkus ruovtturiikkas iežas fásta viesus, uhcimustá 2 beaivvi ja ovttá ija. Vahkku dárkkuha dán oktavuodas vuossárggas sotnabeaivái. Buot eavttut galget dievvat oktanaga.

Davviriikalaš vearrosoahpamuša mielde rádjajohtti vearuhuvvo dušše bargi orrunriikkas. Vaikke bálká vearuhuvvo orrunriikkas, de gullá olmmoš barganriikka sosiáladorvui ja ovdamearkka dihtii sosiáloadjomávssuid galgá goittotge máksit dan riikki, gos lea barggus.

Mis leat eanaš golmmalágan rádjajohttit.

- orrot Suomas rádjagielddas ja leat barggus olgoriikkas rádjagielddas
- orrot olgoriikkain rádjagielddas ja leat barggus Suomas rádjagielddas
- fárrjejit gaskan jagi, muhtumin mángii jagi áigge.

Suomas ássit, geat mannet rádjagildii bargui, vižžet vearrodoaimmahagas orrunbáikeduodaštusa (Todistus Suomessa asumisesta). Duodaštusain sii duodaštit olgoriikalaš virgeoapmahažžii orrunbáikkiset. Rádjajohttiid orrunbáikeduodaštussii ferte bidjat olbmo ruovttučujuhusa. Olgoriikalaš virgeoapmahaš dahká dán vuodul mearrádusa das dollojuvvogo olbmos vearru rádjajohttin. Orrunbáikeduodaštusa addima oktavuodas mearriduvvojit áššehassii ovdavearut boahhtevaš bálkká vuodul. Suomas orru rádjajohttit galget loahpalaš vearuhussii ieža almmuhit bálkábođu meari, man ožžot olgoriikkas, skoviin nr 16 (Selvitys ulkomaantyöskentelystä).

Olgoriikkain Supmii bargui boahhti rádjajohttit vižžet vearrodoaimmahagas vearrokoartta/gáldovearrogoartta ovdal go mannet bargui. Vearrokoarta/gáldovearrogoarta mearrašuvvá dan mielde leago olmmoš dábálaččat vai ráddjemiin vearrogeatnegas. Áššehasas ferte leat mielde personbevis mii vástida Suoma orrunbáikeduodaštusa. Vearrokortii boahdá merkejupmi buohccidikšun- ja beaiveruhtamávssu mearrideamis.

Ovdamearka rádjajohttis:

A orru Suomas Njuorggámis ja manná bargui Detnui. Son ohcá vearrodoaimmahagas orrunbáikeduodaštusa ja sutnje mearriduvvojit ovdavearut. Vearuhus dáhpáhuvvá orrunriikkas nuppiin sániin Suomas.

B orru Deanus ja manná bargui Njuorggámii. Son orru vahkuid Njuorggámis muhto vahkulohppii manná bearrašis lusa Detnui. Su atnet rádjajohttin ja Norga vearuha su bálkáboadu. Supmii mearriduvvojit dušše buohccidikšun ja beaiveruhtamáksu.

Suopma-Norga-rádjagielddat leat Suomas: Eanodat, Anár sihke Ohcejohka. Norggas: Kárášjohka, Guovdageaidnu, Gáivuotna, Unjárga, Ráisa, Omasvuotna, Máttá-Várjjat ja Deatnu.

Vearrojagi 2013 rájes Rádjajohttiid vearuhus lea čohkkejuvvon riikkaviidosáččat Meri-Lappi vearrodoaimmahakkii.

Rádjabargi sosiáladorvu (Kela 16.6.2015)

Rádjabargiin oaivvildit olbmo, gii bargá bálká barggus ovttá EU/ETA-riikkas muhto orru nuppi lahttoriikkas, gosa son máhccá eanaš beaivválaččat dahje uhcimustá oktii vahkus. Rádjabargi sosiáladorvu mearrašuvvá EU sosiáladorvoásahusa 883/2004 mearrádusaid mielde.

1. Sosiáladorvu bargoriikkas

EU-siste bargi rádjabargái heivehuvvo barganriikka, ii orrunriikka sosiáladorvoláhkaásahus. Dát dárkkuha dan, ahte vuoigatvuohta ovdamearkka dihtii buohcanoaju ovdduide barganriikkas mearrašuvvá dan riikka buohcanoaju guoski láhkaásahusa mielde. Ovddu guoski barganriikka čoavddus sáhtá dalle leat maiddá hilgádeaddji, jos ovdolágas ásahuvvon eavttut eai dieva. Nuppe dáfus ovddu ii sáhte máksit orrunriikkasge, dasgo rádjabargi ii gula iežas orrunriikka sosiáladorvui.

EU sosiáladorvoásahus guoská masá buot Áel ovdduid. Dát dárkkuha dan, ahte nuppi EU/ETA-riikkas bargi ja dan riikka sosiáladorvui gulli rádjabargi ii leat vuoigadahtton dáidda Áel ovdduide Suomas. Ovddut ohccojit barganriikkas.

EU-ásahus ii guoskka Áel ovdduin ee. orrunoarjagii iige etniiddoarjagii. Suomas orru rádjabargis sáhtá leat vuoigatvuohta dáid ovdduide.

2. Mánáidruhta ja ruoktodikšundoarjja

Suomas mánáid vuodul Áel máksin ovddut leat ee. vuollái 17-jahkásaš mánás máksin mánáidruhta ja mánáid ruoktodikšundoarjja. Ruoktodikšuma doarjaga sáhtá oažžut, go bearrašis lea vuollái 3-jahkásaš máná. EU-dáhpáhusain mánáidruđa ja eará ng. bearaš-ovdduid máksi riika mearrašuvvá dan mielde, leago bearrašis okta vai guokte barggus johtti váhnema dahje eará fuolaheaddji, ja man riikkas bargan dáhpáhuvvá. Bargan EU/ETA-riikkas buktá vuoigatvuođa dán riikka bearašovdduide maiddá eará riikkas orru mánás. Dasgo vuoigatvuohta maiddá máná orrunriikka bearašovdduide seailu, de sáhtá ovdamearkka dihtii mánáidruđa oažžut seamma mánás seamma áigásaččat guovtti riikkas. Ii liikkáge dievasmearálaččat guktuin riikkain. Váhnemiidbeaiveruhta ja bargguhisvuoda-beaiveruhta, mat máksojit barggu nohkama maŋŋá, buohtastuvvet váikkuhusa beales bargamii. Ovdamearkka dihtii Norggas etniidruđa oažžu rádjabargi lea bearašovdduid mearridettiin etniidluomu áigge ain dego bargi Norggas.

Jos EU/ETA-riikkas rádjabarggus johtti lea bearrašis áidna barggus johtti váhnen, de máksá barganriika iežas bearašovdduid maiddá Suomas orru mánáin. Váhnema barganriika lea dalle bearašovdduid ng. vuosttassadjásaš máksiriika, mii máksá iežas ovdduid dievasmearálaččat ovdduid eavttuid – nugo ahkerájáid – deavdi mánáin. Suopma lea bearašovdduid ng. nuppisadjásaš máksiriika. Veardádallojuvvo barganriikka ja Suoma bearašovdduid mearri, mii bearraša guđege mánás máksojuvvo. Jos Suoma mearri lea stuorát, de máksá Áel erohusa.

Go nubbi bearraša váhnemiin lea rádjabargi EU/ETA-riikkas ja nubbi bargá Suomas, de máksá Suopma mánáidruđa ja vejolaš ruoktodivššu doarjaga dievasmearálaččat. Rádjabargi barganriika máksá erohusa, jos dan riikkas bearraša mánáin oažžumis leahkki bearašovdduid dássi lea stuorát go Áel ovdduid dássi.

Ovdamearka. Suomas orru bearraša váhnemiin nubbi bargá Norggas, nubbi Suomas. Bearrašis leat guokte vuollái 17-jahkásaš máná. Suopma (Áel) máksá mánáidruđa dievasmearálažžan ($95,75 + 105,80 \text{ €} = 201,55 \text{ €}$ mánotbajis j. 2015). Norgga mánáidruhta guovtti mánás j. 2015 lea $970 \text{ kruvnnu} \times 2 = 1940 \text{ kruvnnu} = 220 \text{ €}$. Norga (NAV) máksá bearrašii mánáidruđaid erohusa $18,5 \text{ €}$ mánotbajis.

3. Váhnemiidbeaiveruđat

Váhnemiidbeaiveruđat, maid Áel máksá, leat eadnái máksin etniidruhta dahje sierraetniidruhta, áhččái máksin áhčiidruhta sihke nuppi váhnemii máksin váhnemiidruhta. Rádjabargi váhnemiidbeaiveruđat máksojit barganriikkas. Álggahuvvon beaiveruhtabaji galgá máksit lohppii dange dilis, ahte bargogaskavuohta nohká.

Go nubbi váhnen guoktás lea rádjabargi ja nubbi bargá Suomas, de sáhttá váhnemiidbeaiveruđaid, mat máksojit seamma mánás, máksin juohkásit Suoma ja nuppi riikka gaska. Suoma sosiáladorvui gulli eatni oaččodettiin Áel etniidruđa etniidruhtabajis (105 árgabeaivvi) sáhttá rádjabarggu bargi áhčči loktet eará riikka máksin beaiveruđa eanemustá 18 beaivvi áiggis almmá, ahte dát váikkuha Áel etniidruđa máksimii. Seamma áigge Áel eadnái máksin váhnemiidruđain (158 árgabeaivvi) áhčči ii sáhte loktet beaiveruđa nuppi riikkas almmá, ahte dat váikkuha Áel ovdui.

Norggas eaktu áhčiidruđa máksimii lea, ahte maiddá eadni lea vuoigadahttojuvvon Norgga váhnemiidbeaiveruđaide. Nuppiin sániin maiddá eadni lea galgan orrut dahje bargat Norggas ovdal váhnemiidluomu. Jos ná ii leat, de Norga ii mávsse áhččái áhčiidruđa.

4. Bargguhisvuodadorvu

Suomas Áel máksá vuodđobeaveruđa ja bargguhisvuodakássat dietnasii čatnaseaddji beaveruđa bargguhemiide, geain lea uhcimustá 26 vahku bargohistorjá dan ovdal (ng. barganeaktu). Bargguheamit, geat eai deavdde barganeavttu, dahje geat leat ožžon beaveruđa 500 beaivvi eanemus áiggi, sáhttet oažžut Áel máksin bargomárkandoarjaga.

Rádjabargi bázedettiin bargguheapmin, go bargogaskavuohta nohká, máksojit bargguhisvuodaovddut orrunriikkas Suomas. Go bargogaskavuohta ii noga, muhto rádjabargi luopmuduvvo, de máksojit ovddut barganriikkas.

Bargguheapmin báhcán rádjabargi galgá almmuhit orrunriikkastis Suomas bargooheccin bargo- ja ealáhusdoaimmahakkii (TE/BE-doaimmahat). Bargoheccin sáhtta almmuhit maiddá dan riikka bargofámodoaimmahagas, gos lea maŋimus bargan. Bargguhisvuodaovdduid máksá goittotge ovttu orrunriika.

5. Buohcanbeaiveruhta ja buohccidikšun

Nuppi EU/ETA-riikkas bargi rádjabargi gullá barganriikka sosiáladorvui, iige son sáhte seamma áigge leat Suomas buohcanoadjuduvvon. Buohcanbeaveruđa galgá oheat barganriikkas.

Buohccidikšunovdduiguin dárkkuhit Suomas almmolaš dearvvasvuoda fuolahusa, sihke Áel máksin buohccidikšunbuhtadusaid ovdamearkka dihtii dálkasiin, priváhtadoaktára mávssuin ja mátkebuhtadusain.

Dasgo nuppi EU/ETA-riikkas bargi rádjabargi ii leat buohcanoadjuduvvon Suomas, de galgá Áel-koartta ja Áel addin eurohpaláš buohccidikšunkoartta máhcahit Áel:ii. Rádjabargi barganriika miediha rádjabargái eurohpaláš buohccidikšunkoartta, man rádjabargi galgá ieš oheat.

Suomas orru rádjabargi lea vuoigadahttojuvvon Suomas buohccidikšumii almmolaš dearvvasvuodafuolahusas gieldda ássi áššehasmávssuin. Áel addá rádjabargái áššegirjji 'Todistus oikeudesta hoitoetuksiin Suomessa' (Duodaštus vuoigatvuodas dikšunovdduide Suomas), mii čájehuvvo dearvvasvuodaguovddázis dahje buohcciviesus Suomas.

Suomas orru, eará riikka buohcanodjui gullelaš rádjabargit ožžot njuolggobuhtadusa dálkkasoastimiin apteaikkas, vaikke eai leatge Suomas buohcanoadjuduvvon. Apteaika dárkkista njuolggobuhtadusvuoigatvuoda Áel njuolggobuhtadusdieđuid jearranbálvalusas. Priváhta dearvvasvuodafuolahusa bálvalusain Suomas orru, eará sajis buohcanoadjuduvvon rádjabargi galgá oheat buohccidikšungoluid buhtadusa mañil gihtii Áel:s skoviin SV127.

6. Ealáhat

Suomas Áel máksá álbmotealáhatvuogádaga ealáhagaid ja bargoealáhatlágádusat bargoealáhagaid.

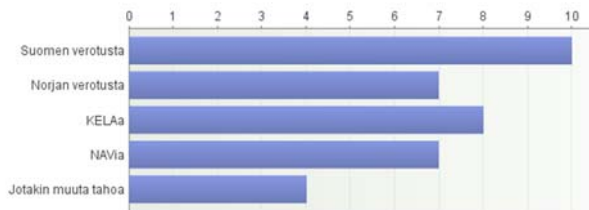
Ealáhat čoggo bargái dušše ovtta riikkas hávil. go rádjabargi bargá eará earet orrunriikkastis, čoggo ealáhaga oadjoáigi dušše barganriikkas. Bargan nuppi riikkas duvdá nappo eret seamma áigásaš orruma Suomas. Ovdamearkka dihtii Suomas orru rádjabargái, gii bargá Ruotas dahje Norggas, ii čoggo bargama áiggis Áel álbmotealáhat Suomas.

Juohke EU/ETA-riika, gos bargi lea leamaš oadjuduvvon uhcimustá jagi áigge, máksá sutnje boaresvuodaealáhaga, go son joavdá gažaldatvuloš riikka boaresvuodaealáhatahkái. Jos ealáhahkii báhcci lea bargan ovdamearkka dihtii golmma sierra riikkas, de son oažžu, go áigi bohtá, golbma sierra boaresvuodaealáhaga. Ealáhahkii báhcci oažžu guđege riikkas ealáhaga dan mielde, man guhká son lea leamaš gažaldatvuloš riikka sosiáladorvvu vuloš.

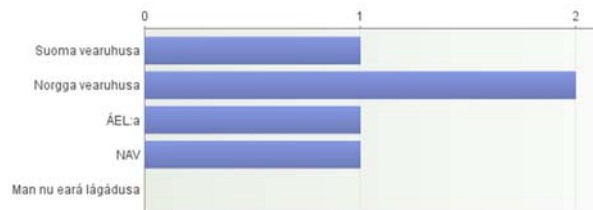
Vaikke olmmoš livččii leamaš barggus mángga sierra riikkas, de son galgá oheat ealáhaga orrunriikkas. Suomas orru guođđá boaresvuodaealáhatohcamuša Áel:ii, bargoealáhatlágádussii dahje Eläketurvakeskusii. Ohcamušas almmuhuvvojit olgoriikkain bargama áiggit. Suomas orru olmmoš ii nappo ieš oza ealáhagaid iežas barganriikkain, muhto Eläketurvakeskus dikšu oktavuodadoallama ovddeš barganriikkaide. Ealáhat máksojuvvon beroškeahttá das, man EU/ETA-riikkas ealáhatolmmoš ássá dahje orostallá.

Rádjaeasttaváttisvuodat rádjabargiin

1. Du váttisvuohtha guoská (sáhtát válljet maiddá eambo go ovtta)

Vastaajia 14 (suomi)

Vastaajia 2 (saame)

2. Govvit váttisvuodat nu dárkilit go vejolaš, vai olggobeale lohkki ádde mas lea gažaldat.

Vástideaddjiid mearri: 14

- Suoma vearuhus vealaha rádjajohttiid. Rádjagielddas ja eará sajis go rádjagielddas ássi suopmelačča, gii bargá rádjagielddas dahje eará sajis olgoriikkain, vearuhit eará vuodđojurdagiid mielde. Norgii máksin láhkai trygdeavgift, ja gullan Norgga sosiáladorvvu biirii, ii atte rádjajohttiide seamma vuoigatvuodaid go norgalaččaide geat mákset seamma trygdeavgifta (omd. Ii vuoigatvuohtha iežasdoaktárii dahje buohcanmátkebuhtadusaide, bearašovddut eai maiddá seammát go norgalaččain).
- Lean ohcan Norgga vearrokoartta ođđajagemánus inge leat ožžon dan velá. Lean leamaš oktavuodas Norgga vearrodoaimmahakkii ja doppe dadje ahte sis eai leat matge diedut dán jahkái. Mu bargoaddi lea goittotge bearran dušše dan 10% vearu juohke mánus. Lean dál čakčat lonuheamen bargosaji ja doppe bálkkárehkenasti ii ádde rádjabargiid áššiin maidige.
- Suoma vearuhus: Nuppiin sániin suoma vearuheadji ii dohkket geahpedusaide tryggdeavgifta, man lean Norgii máksán ja vearuha duodaid buriin muniin. Jos orošin Norgga bealde, de seasttášin vearuhusas sullii 9000euro/jahki. Dán erohusa rehkenasten, dasgo gieldda lei doallan boastto kodain tryggdeavgiftaid dán jagi ja Norgga vearuheadji tulkui, ahte livččen vearrogeatnegas Norgii ja gártašin máksit bázavearu. Áibbas miellagiddevašvuoda geažil rehkenastigohten, dasgo dihten ahte máksen mearihis ollu vearuid, muhto duot submi gal eaddudii.

Áel: áel-koartta ii leat lohpi geavahit, liikkáge vuoigatvuohtha seamma buhtadusaide, muhto daid galgá sierra ohcat dihto skoviin, nu ahte dalle várra fidnet juoidá. Lean leamaš rádjabargi 14 jagi ja fitnan priváhta bálnedoaktáris dán áiggi jahkásaččat. Juohke háve son lea váldán vuhtii áel-geahpedusa go diehtá ahte lean rádjabargi. Dán jagi bođii Áel:s reive, ahte nie ii sáhte doaibmat, dasgo ii leat áel-koartta geavahanvuoigatvuohtha, muhto mun galggan máksit oppa submi ieš ja ohcat buhtadusa mañil gihtii. Mu mielas orru, ahte Suoma stáhta atná min rádjabargiid nuppi dási álbmotlahttun. Eallit jo 2015 ja ainge mii, suoma álbmotlahtut galgat mannat reive gieđas jos háliidat bálvalusaid ruovtturiikkas. Áel kortii sáhtá bidjat kodain buhtadusoazzumiid dihto dálkasiidda, manin ii leat koda rádjabargái? Ledjen vuolgimin mátkái Spánia ja jurddašin váldit mátkeoaju, muhto danba ii oáččoge almmá fámus orru Áel-koartta. Gárten mañgii riñget ja čielggadit ovdal go viimmat ožžon mátkeoaju masa leat biddjon bajás diedut rádjabargis jed... Liikkáge in beasa váldit virgeluomu ja vuolgit olgoriikkaide omd. 4mb, dasgo mu oadju lea fámus dušše 3mb áigge. Na ii dáid vearuhusaid

geažil gal šat dárbbáš aba mannat olgoriikkaide Norgga guhkkeli, muhto goittotge dovddan ahte lean nuppi luohká álbmotlahttu iežan rádjajohttistáhtusiin. Gaskkohagaid smiehtan mo son ášši báhtareaddjiid buohta lea, go iežas riikka álbmotlahtuiguin meannudit dán láhkai?

NAV; fitnen čuohtadusas Tromssas Alerixas priváhta buohcciviesus gosa dearvvasvuodaguovddášdoavttir Norggas čálii sáddaga geavahemiin raskere tilbake systema. (bargi johtilabbot fas bargoeallimii). Buot manai muđuid bures, muhto mátkebuhtadusat ruovttus girdingieddái ja ruovttoluotta girdingiettis + idjadeapmi buohccihoteallas eai buhtaduvvon, danin go in lean vuolgán čuohtadussii njuolggá barggus, muhto čuohtadusáigi almmuhuvvui ovddalgihtii. Telefovna bokte lean leamaš oktavuodas Suoma Áel:ii, gos dadje ahte lean vuoigadahtton buhtadussii juoppá goappá riikkas muhto mearrádusa in leat velá ožžon.

- Suoma vearroalmmuhus ii leat váldán vuhtii rádjabargiid. Čuoggát maidda fertešii bidjat bákkolaš mávssuid 10% boaduin, maid lea Norggas ožžon ja Norgii máksán, galggašedje leat sierra merkejuvvon. Virgebargis, gii giedahallá dušše rádjabargiid vearroalmmuhusaid, galggašii diehtu leat áiggi dásis goappáge riikka paragrafain. Dál sáhtta mu vearroalmmuhusa giedahallat vaikke Kuopio virgebargi guhte ii rádjabargiin dieđe maidige.

Man láhkai Áel ja Navi muddejit buot sosiálamávssuid oanehisáiggebargiide. Šaddágo guktuin riikkain olggobeallái oažžuma beales.

Okta bealli lea bargoaddi, Norggas sáhtta bargoaddi viežžat elektrovnnalaččat vearuhudieđuid muhto buohkat eai gille daid ohat, die váttisvuohta mii máksá 50% vearu bargoboadus. Goittotge lean leamaš mángga jagi Norggas barggus.

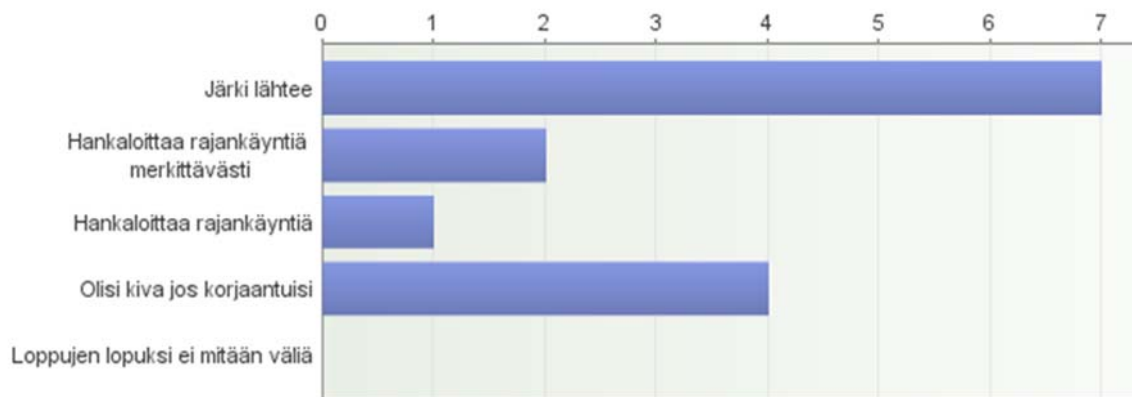
- Suoma vearuhus, eahpevuoiggalaš rádjabargiid buohta
- Vearuhus váttis. Buoret livččii go mávssášii bákkás proseantta mielde. Ii ovddalgihtii. Dasgo boadut molsašuddet. In dieđe buot vuoigatvuodaid. Veahki ii oáččo.
- Eamit barggus Ohcejogas, isit Norggas (ii rádjagielddas, muhto Kirkonjárggas). Etniidluopmu nohká, eamit báhcá vel dikšunlupmui, áel almmuha bearašovduid máksima sirdašuvvat Nav:ii. Mearrádusdahkan hiđis (6mb). Dasa lassin ruoktodikšundoarjaga vearuhus dál váttisvuohtan. Nav sáhtta máksit dušše isidii (?) nuppiin sániin vearuhus su bákká vearuhusa lassin, ja eamit báhcá 0-boaduide. Mearrádusa vuordit velá. Ovdalge min bearrašis leamaš seamma dilli, dalle mearrádus ádjánii jahkebeali.
- Suoma vearuhus: Mávssán Norgii 10% vearu, masa gullet ealáhatmávssut ja dearvvasvuodadikšunbálvalusat. Liikkáge mávssán dán vearu maiddái Supmii. Manin duppalvearuhus? Ollesvearroproseanttas šaddá áibbas meareheapme. Manin min rádjabargiid ránggáštít das, ahte leat válljen buktit vearroeuroid iežamet ruovttugildii dan sadjái ahte orošimmet Norgga bealde?
- It sáhte vázzit oahpu davviriikalaš oktasaš Sámi allaskuvllas iežat beaiveruđaiguin, dasgo skuvla lea norggas. Mángga sámegeilat rávesolbmui buorre vejolašvuohta buoridit bargguoažžunvejolašvuodaidis livččii váldit skuvlejumi rájá nuppe bealde, iige dárbbášivččii vuolgit vázzit skuvlla guhkás mátta supmii.
- Mávssášin vearuid mielas Ohcejoga gildii, muhto suopma ii vearut baicce rievda! Livččiigo jo áigi morihit dieppege ja bidjat vearuhusa dábálaš dássái?

- Ledjen barggus Norggas ee. Guovdageainnus ja Deanus 1994-2008. Ledjen girjjiin Suomas Eanodagas, nu ahte rádjajohttin máksen vearuid Supmii. Sosiáladorvomávssuid gárten goittotge máksit Norgii. Go geavahin Eanodaga dearvvasvuodabálvalusaid, de šadden vásihit ahte lean "ii-vurdojuvvon", mii vuhttui doaktáriid láhttemis. Mu eai bidjan Supmii joatkkadikšui ja buohcanluomu oažžun lei váttis, vaikke čielgebákčasiid geažil illá sáhtten vázzit.
Mu mielas lea jierpmeheapme, ahte olmmoš, gii orru Suomas ja máksá vearuidis Supmii muhto johtá barggus ránnjáriikkas, ii oaččo seammalágan giedahallama dearvvasvuoda-fuolahusas go dat, geat barget Suomas. Mu lagašoapmahaččat orro Gaska- ja Máttá-Suomas, man geažil livččii lean jierpmehisvuolta ohcalit norgalaš doaktárii ja vejolaččat gártat buohcciviessodikšui omd. Hámmárfestii dahje Tromsii. Jos sierraárvosaš giedahallama sivva mu dáhpháhusas lei dušše dat, ahte sosiáladorvomávssut manne Norgii, de galgá systema nuppástuhttit. Gáttášii dan leat vejolaš ránnjáriikkaid gaskka: dearvvasvuodafuolahusa áššehas galggašii beassat doaktárii dahje eará dikšui dan riikkas, gos son orru, ja oažžut ovttaveardásaš giedahallama earáiguin riikkas ássiiguin. Ruđaid sáhttá sihkkarit bidjat dan láhkai ahte goabbáge riika oažžu mii dasa gullá guđege dáhpháhusas.
 - Norga vearuha rádjabargi 10 % bruttobálkkás. Suoma vearuhus ii váldde vearrorhekis vuhtii jo Norgga vearuhan 10 %, baicce vearuha progressiivvalaččat maiddá bruttobálkkás, mielde lohkamiin Norgii jo máksojuvvon 10 %.
 - Háliidivččen áibbas buotlágan, áiggi dásis leahkki dieđu rádjabargi sajádagas čielga suomagillii
 - Norgga virgeoapmahaččaid doaimmahan vearuhus (Skattenord)
 - Suoma virgeoapmahaččaid doaimmahan vearuhus
 - NAV máksin sosiálaovdduin (omd. kronalaš buozalmasvuodain, bargguhisvuodabuhtadusain jnv.)
 - vejolaš sosiálabohtogillariin guovtti riikka gaskka
 - man instánsa beallái sáhttá jorggihit bargui ja áigái bohtui laktáseaddji váttis dilis sihke Suomas ja Norggas (oktavuodadiehtolistá livččii vuogas)
 - dábálaš diehtu bargui laktáseaddji lágain ja ásahusain Norggas
 - dábálaš diehtu bargoealáhaga čoggomis Norggas
 - Norggas dinejuvvon bargoealáhaga máksima eavttuin Supmii (ee. ahke-, oasseáigge-ealáhagat)
 - Norggas dinejuvvon bargoealáhaga vearuhus Suomas
 - Mo geavvá Norggas vejolaččat máksin sosiálaovdduiguin, jos fárra Suomas eret rádjagiiddas?
 - Orru leamen ahte juohke háve go dikšu áššiid Suoma vearuheaddjiin, de oažžu álggahit álo buot álggu rájes. Iigo leat makkárga registra masa sáhtášii čohkket vuodđodieđuid. Álo lea eará olmmoš, geainna áššiid dikšut, gaskkohagaid smiehtan mii dat dal aitto doppe bohtá go ovdamearkka dihtii jagi álggus galgá dingot vearromáksoláhpuid ja juohke háve lea eará olmmoš vástideamen.
- Norgga vearuhusain dárbbasivččii čielggasvuoda. Maid báhpáriid galgá doaimmahit ja geasa.
- Mus ii leat leamaš go okta smávva problema rádjajohtimis. Ođđajage bargoaddi váldá ovtto 50 % vearu. Mun ferten ovtto fuopmášuhttit ja oaččun vearroruđaid ruovttoluotta guovvamánus. Dán dáhpháhusas ii leat giige eará sivalaš go bargoaddi ieš.

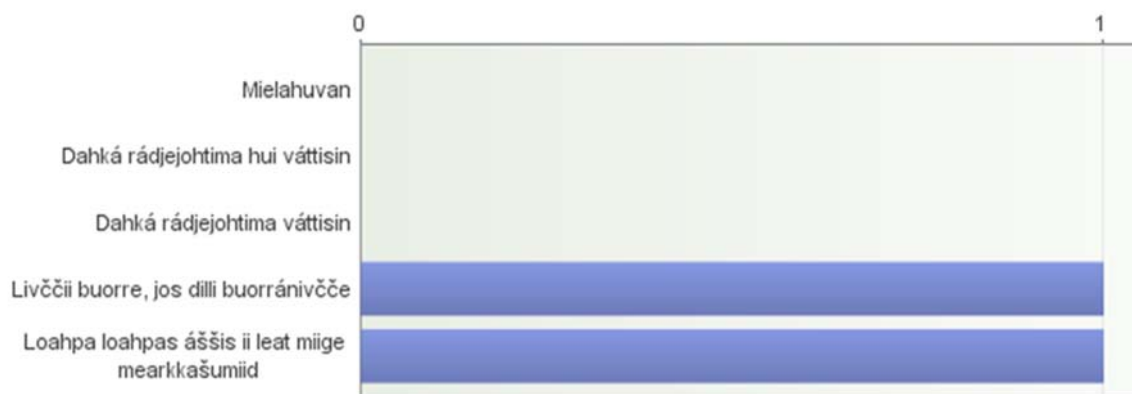
- Eai leat čielga rávvagat dasa, go bargagoahdá Norggas ja orru Suomas. Lea eahpečielggas makkár báhpáriid ja skoviid galgá deavdit ja gosa sáddet. Jos velá bargá "vikáran" iige leat fásta bálká dahje ii vealtameahttumit bargga juohke mánus, de lea váttis máksit Supmii ovdavearu go galggašii diehtit oppa jagi boađuid.
- Ii leat maiddá čielggas gosa ferte mannat doaktárii. Jos juoidá dáhpáhuvvá dahje lea dárbbaslaš doaktárdárkkistus, de ii dieđe galgágo mannat Supmii vai Norgii.
- ÁEL:ii ja NAV:ii in leat dárbbasán leat oktavuodas, muhto jos livččii dárbu, de in oba dieđášii goabbái galgá leat oktavuodas.

3. Man váttisin dovddat dán rádjaeastaga?

Vástideaddjiid mearri: 14

Vástideaddjiid mearri: 2

4. Friija sátni projektii, gildii, rádjaeastagiin, mas nu earás.

Vástideaddjiid mearri: 11

- Juos rádjaeastagiid ii sáhte čoavdit, de rádjabargit bohtet jávkat gielddas. Ieš smiehtan fárrema juohke beaivve. Ja rádjabargi árgabeaivvi váttasmahtti juohke ášši doalvu lagabui čovdosa. Lean dolkan čálašit ohcamušaid ja váidagiid, gierdevašvuhta lea jo duođaid nohkamin.

- Mu mielas orru jo hearvá, ahte Ohcejoga gildii miedihuvvui jagi rádjagielda tihttel, liikkáge rádjajohttiid sajádat unohas. Lea duođaid dolkadahtti jagis nubbái gábbádaddat seammá váttisvuodaiguin ja orru ahte ii giige daga áššái maidige. Jos Ohcejoga gildii háliidit lasi ássiid ja govahallet ahte olbmot ásašedje Ohcejogas ja jođášedje Norgga bealde barggus, de dáid rádjaeastagiid galggašii jávkadit. Ii giige máksigoade šat eaktodáhtolaččat duppálvearu, mii lea oppa áiggi dušše čavgan. Hállat Norgga buoret báلكáin, muhto ieš alldes vearuid maŋŋá gihtii báhcci oassi lea smávis. Bávččasrájá badjel lea mannon jo áigá. Seammás mii leat sierraárvosaš sajádagas kollegaiguin, Norgga bealde orru kollegas boađut leat sakka eará dásis vearuhusa geažil
- Sávašii ahte vearroalmmuhussii boađášedje rivttes diehtočuoggát maidda dáid boađuid ja manuid máhtášii bidjat.
- Vearuhus jierpmálažžan
- Máŋgii lea leamaš jurdda heaitit barggu Norggas. Jos dan dagan de Ohcejoga gielddas vulget 4 olbmo Anára beallái dalán. Vearrovirgeoapmahaš gii diehtá ja veahkeha.
- Stuorámuš váttisvuhtan dovddan nav hiđisvuoda. Min bearaš atná liikkáge álkkibun dan, ahte vearuhus lea oktageardánut, go máksá dušše ovtta riikii ja addá dušše beare dieđu Suoma vearuheaddjái, go ahte mávssášii guovtti riikii ja gártašii ieš váldit ollu čielgasa áššiin ja oaidnit váivvi vejolaš badjálásvuodaidda čielggadeamis jed.
- Jos davvi guovlluin háliidit doallat ássiid, de galggašii rájá rasttildeami barggu, skuvlema dahje gávppašeami geažil dán guovllus dahkat báikkálaš olbmuid automáhtalaš álkin. Almmá balu haga duppálvearuhusas dahje beaiveruđa manaheamis.
- Fálaldatgilvu das, goabbá riika vearuha geahppasabbot. Norga lea gilvvus ovddabealde dán háve.
- Fiinna háhku! Sávvamis hágu boađusin ovddidit buoret soahpamušaid.
- Doaivvu mielde fidnet báلكáhuvvon oktavuodaolbmo, geas oazžu veahki ja rávvagiid buot bajábealde máinnašuvvon problemadáhpáhusain.
- Buorre ahte dáid áššiidda čielggadit. Dál diehtu lea biedgguid viehka máŋgga sajis.
- Šattan máksit nu ollu vearu, ahte livččii gánnáhahtti fárret bargosadjásan xxxxxxx (Norgga beallái). Masá jo ávžžuhivččen olbmuid fárret Norgga beallái, jos lea barggus doppe. Ieža eat fárre, dasgo leat vuogáiduvvan bures deikke ja dáppe mii háliidat orrut.